

*Rede bij gelegenheid van de herdenking van het 40-jarig bestaan van de Vereniging tegen Kindermishandeling; Leiden, 10 december 2010.*

*sprookje of nachtmerrie?*

1970 is weliswaar het geboortjaar van de VKM, en ik zou mijn beschouwing dus daar moeten beginnen, maar ik neem u eerst verder mee terug de geschiedenis in. En we gaan ook de grens over, we gaan naar Wenen. Een voorjaarsavond, 21 april om precies te zijn, en we schrijven 1896. Voornamen heren met wandelstok en hoge hoed spoeden zich te voet of per fiaker door het Prater of via de Burgring naar een bijeenkomst van de *Verein für Psychiatrie und Neurologie*. Er worden daar drie lezingen gehouden. Een ervan wordt verzorgd door dozent Sigmund Freud en heeft als titel: *Ueber die Etiologie der Hysterie*. Zelf stelde hij zich er veel van voor. Hij zou zijn vakbroeders de oplossing aanreiken, zoals hij vijf dagen later schreef aan zijn vriend Wilhelm Fliess, van een meer dan duizend jaar oud probleem. Hij had, zo vertelde hij die avond, tot dan toe 18 patiënten met een hysterische neurose behandeld, 12 vrouwen en 6 mannen, en zonder uitzondering hadden ze hem verteld over een schokkende en ingrijpende ervaring in hun jeugd: ze waren als kind seksueel misbruikt, heel vaak 'door een volwassene die het kind verzorgt – kindermisje, gouvernante, onderwijzer, helaas maar al te vaak ook een naaste bloedverwant' (Freud, 1985: 31). Richard von Krafft-Ebing, fameus psychiater en seksuoloog, zat de bijeenkomst voor. In de al genoemde brief aan vriend Fliess vertelde Freud hoe zijn lezing ontvangen was. Zijn voordracht kreeg, zo schreef hij verontwaardigd en gekrenkt, 'van de ezels een ijzige ontvangst en had aan Von Krafft-Ebing het vreemde commentaar ontlokt: Het klinkt als een wetenschappelijk sprookje'. Het was ook schokkend wat de leden van de *Verein für Psychiatrie und Neurologie* die avond te horen kregen. Het schokkende was niet zozeer wat die 12 vrouwen en 6 mannen als kind hadden gemaakt, ook al had Freud er geen doekjes om gewonden. Hij had termen gebruikt als aanranding, verkrachting, misbruik, gewelddaad en trauma. En dan had hij in het rijtje plegers de bloedverwanten nog wel achteraan gezet, zonder nadere aanduiding. Een jaar later heeft hij aan Fliess geschreven, dat bij alle vrouwelijke patiënten die bloedverwant de vader was geweest. Misschien wilde hij de schok niet al te groot maken. Maar toch, het gezelschap realiseerde zich wellicht, dat in aanmerking nemend dat een hysterische neurose een wijd verbreid verschijnsel is en in aanmerking nemend ook dat, zoals dr. Freud beweerde had, een hysterische neurose in alle gevallen te herleiden is tot seksueel misbruik in de jeugd, de conclusie moest zijn, dat seksueel misbruik ongehoord veel voorkwam. En dát was schokkend. Niet die nachtmerrie in de jeugd, maar, het idee, de nachtmerrie, dat zoveel volwassenen, waaronder gouvernantes, onderwijzers, kindermisjes en bloedverwanten kinderen dit soort zaken aandeden. Hoe bestáát het? Dat kan toch niet waar zijn? Richard Freiherr von Krafft-Ebing hielp ze uit de droom. Geen nachtmerrie, maar een sprookje, 'ein wissenschaftliches Märchen'. Een week of drie later verscheen er in het *Wiener klinische Wochenschrift* een verslag van die avond. Van de beide andere lezingen werd zoals te doen gebruikelijk een samenvatting gegeven en een verslag van de discussie. Van Freuds lezing werd niets dan de titel vermeld. Hij werd doodgezwegen.

U weet wellicht hoe het verder gegaan is. Een jaar of wat later heeft Freud zijn theorie herroepen. Hij was, naar hij zelf zei, te lichtgelovig geweest en had pas later begrepen dat dat wat deze mensen hem over hun jeugd hadden verteld niet op

werkelijkheid berustte, maar het product was van hun fantasie. Freud een fantast? Of iemand die impliciet de burgerlijke Weense hypocrisie van die dagen aan de kaak stelde en belichtte wat veel later in een boek van Finkelhor e.a. (1983) over gezinsgeweld 'the dark side of families' werd genoemd? <sup>1</sup>

Waarom vertel ik u dit? Waarom dit uitstapje naar het eind 19<sup>e</sup> eeuwse Wenen? Enkele weken geleden luisterde ik naar een betoog van Vincent Felitti uit San Diego. Hij was hier op uitnodiging van de Augeo Foundation. Felitti heeft furore gemaakt met zijn onderzoek naar de relatie tussen een reeks van psychische en lichamelijke kwalen van volwassenen en slechte ervaringen in de jeugd, waaronder in het bijzonder allerlei vormen van kindermishandeling. Uit zijn onderzoek zijn drie belangrijke conclusies te trekken. Kindermishandeling is voor veel mensen een levenslange aantasting van de kwaliteit van leven. De groep kinderen met een jeugd die hen voor het leven tekent is schokkend groot. En de materiële en immateriële schade van kindermishandeling voor de samenleving is enorm. Hoe bestáát het, zoveel kinderen, zo' n ellende? Hij had, vertelde hij, in kringen van artsen meerdere malen de tegenwerping gekregen, dat veel zwangere tieners en veel depressieve, verslaafde of suïcidale volwassenen een beroerde jeugd fantaseren om te maskeren dat ze losers zijn. En toen moest ik aan die avond in Wenen denken, in het voorjaar van 1896, en aan die heren met wandelstok en hoge hoed die die avond hoofdschuddend over die vreemde dozent Sigmund Freud weer huiswaarts togen. En aan Freud zelf, die later het verhaal dat zijn cliënten hem hadden gedaan over hun jeugd beschouwde als fantasie. En ik realiseerde me hoe moeilijk het ons afgaat, altijd nog, om 'the dark side of families' te zien en besloot om het daar bij deze viering van 40 jaar aandacht voor kindermishandeling over te hebben.

*Kindermishandeling bestáát, hoe lang nog?* is een van de slogans geweest waarmee de VKM het bestaan van kindermishandeling onder de aandacht gebracht heeft. Die slogan zal ook de leidraad zijn van mijn verhaal, al stel ik hem voor nu liever iets bij in:

*Kindermishandeling bestaat, doe er wat aan!* Natuurlijk weet u dat kindermishandeling bestaat. Dat is intussen genoegzaam bekend en sommigen van u zullen het weten uit eigen ervaring.

Ik wil met u stilstaan bij de vraag wat we de afgelopen 40 jaar wijzer zijn geworden, een paar highlights maar, en ik wil ondanks alle vooruitgang laten zien dat de noodzaak er wat aan te doen slechts mondjesmaat doordringt.

#### *Een gewone aanpak van een bijzonder probleem*

In 1962 publiceerde de Amerikaanse kinderarts Henry Kempe samen met enkele collega' s het fameuze artikel over het *battered child syndrome*. In een inventarisatie bij ziekenhuizen en bij het Openbaar Ministerie waren ze in totaal 750 gevallen van kindermishandeling tegengekomen, binnen het bestek van 1 jaar; 78 kinderen waren eraan overleden en 114 hadden er blijvend hersenletsel aan overgehouden. Hun artikel was shocking. Kindermishandeling kreeg wetenschappelijk en maatschappelijk aandacht als nooit te voren, ook hier. Natuurlijk had men er voordien ook wel weet van. Het nieuwe zat

---

<sup>1</sup> Voor meer informatie over Freuds herziening van zijn zogeheten verelidingstheorie zie: J. Masson (1984).

hem hierin, dat het nu als een apart probleem gezien ging worden dat een bijzondere aanpak behoefde. Maar welke?

Mevrouw Ras- Heerema, oud-onderwijzeres, had zich voorgenomen om als haar werk als PvdA-raadslid in Den Haag erop zat, zich in te gaan spannen voor mishandelde kinderen. Vanaf oktober 1969 kwam ze met een groepje gelijkgezinden geregeld bijeen om na te denken over een goede aanpak van kindermishandeling. Men noemde zich 'de Werkgroep VKM in oprichting'. Op 10 april 1970 was de VKM statutair een feit. In dat nadenken over een goede aanpak deed zich een zekere mate van tweeslachtigheid voor. 'Kindermishandeling is een bijzonder gecompliceerd verschijnsel...In ons land en in het buitenland zijn verschillende interdisciplinaire teams bezig een methode te zoeken, voornamelijk voor de zeer ernstige gevallen' aldus Evers – Goddard (1972: 16), in een van de eerste VKM-publicaties. Een bijzonder probleem dus dat een bijzondere aanpak vraagt. Maar toch ook weer niet, want zo schreef ze, 'Kindermishandeling moet nooit worden aangepakt als een op zichzelf staand probleem: het gaat altijd om de **gezinsproblematiek**. De algemene beginselen van hulpverlening gelden dus ook hier' (Evers-Goddard, 1976: 18). En die beginselen waren, dat ouders vooral aandacht nodig hebben voor hun eigen problemen, dat ouders met begrip tegemoet moeten worden getreden, dat hulp zich moet richten op in stand houding of herstel van het gezinsverband, en dat dwang zoveel mogelijk moet worden vermeden. Met andere woorden: het is een bijzonder probleem, maar we pakken het op de gewone manier aan. Met deze opvattingen liep de VKM internationaal geheel in de pas. En dit door de VKM gepropageerde beleid was ook het beleid dat vanaf de oprichting van de BVA's in 1972 gevoerd werd. Van meet af aan heeft de aanpak van kindermishandeling in het teken gestaan van wat elders *family preservation* wordt genoemd, de boel bij elkaar houden, totdat, zoals ook elders het geval is geweest, op dramatische wijze duidelijk werd dat die aanpak bijstelling behoeft. Ik kom daar straks op terug.

### *Meer beweging*

De beweging tegen kindermishandeling waar de VKM een belangrijke motor van was kreeg geleidelijk aan versterking uit meerdere hoeken. Kindermishandeling werd sinds eind jaren zeventig meegenomen in de aanzwellende aandacht voor gezinsgeweld in het algemeen. Daarbij ging het vooreerst om wat toen nog vrouwenmishandeling werd genoemd. Maar daarbij bleef het niet. Meeliftend met de terminologie van Kempe verschenen er naast publicaties over het *battered woman syndrome* (Walker, 1984) ook artikelen over het *battered elder syndrome* (Block & Sinnott, 1979). Het was de vrouwenbeweging die niet alleen vrouwenmishandeling, maar ook een andere donkere kant van gezinnen in de openbaarheid heeft gebracht: seksueel misbruik van kinderen. In 1983 verscheen het boek *De straf op zwijgen is levenslang* waarin vrouwen vertelden over seksueel misbruik in hun jeugd, een heel andere vorm van kindermishandeling dan die waar Kempe over had geschreven. En in de jaren negentig dook de term huiselijk geweld op: geweld van ouders tegen kinderen, van kinderen tegen ouders, tussen ouders onderling, tegen ouderen, tussen kinderen onderling, van fysieke, verbale of seksuele aard, en vaak van alles tegelijk. Pas enkele decennia later, gingen de lijnen van kindermishandeling en van partnermishandeling dichter bij elkaar komen. Men ging zien dat partnermishandeling en kindermishandeling vaak samen voorkomen en het getuige zijn van geweld tussen de eigen ouders ging opgevat worden als een vorm van kindermishandeling.

De aandacht voor kindermishandeling is met dit alles versterkt door de aandacht voor huiselijk geweld in het algemeen. Dat heeft echter ook een keerzijde. Wie

kindermishandeling zou beschouwen als niet meer dan een van de vele vormen van huiselijk geweld, ziet voorbij aan wat kindermishandeling zo bijzonder maakt. Dat bijzondere zit hem in de aard van het probleem en in de complexiteit van de hulp. Qua aard is het bijzondere dit, me beperkend tot kindermishandeling binnen het gezin, dat juist die relatie waar een kind het in eerste instantie van moet hebben, de relatie ouder-kind, een aantasting is van zijn veiligheid, zijn welzijn en zijn ontwikkeling. De complexiteit van de hulp betreft de moeilijke verhouding tussen zorg voor veiligheid van het kind enerzijds en zorg voor (continuïteit van) de ouder-kind-relatie anderzijds. Jeugdzorg is voor een heel groot deel precies het voortdurend zoeken van een evenwicht tussen die twee, met alle spanning en alle risico's van dien. Vrijwel alle problemen in de praktijk, zowel qua organisatie als qua uitvoering, zijn te herleiden tot deze complexiteit. De vermenging, of liever gezegd verwarring, van de begrippen huiselijk geweld en kindermishandeling is beleidsmatig gezien een bedenkelijke zaak. Het risico dreigt dat het bijzondere van kindermishandeling verdwijnt in de mêlee van al die uiteenlopende vormen van gezinsgeweld. We hebben sinds een jaar of vijf een apart instituut voor huiselijk geweld in de betekenis van partnermishandeling, het Steunpunt Huiselijk Geweld. En sinds 38 jaar een ander instituut voor huiselijk geweld in de vorm van kindermishandeling, het AMK. De vraag is natuurlijk wat de bestaansreden is voor twee aparte instituten en in tijden van nood wordt die vraag al gauw of dat niet simpeler – lees: goedkoper - kan. Kunnen die AMK's niet weggehaald worden bij de Jeugdzorg en ondergebracht bij de Steunpunten Huiselijk Geweld? Het gaat toch allemaal om hetzelfde? Het bijzondere van kindermishandeling vraagt evenwel een expertise die in de afgelopen 40 jaar met veel vallen en opstaan is opgebouwd en die primair te vinden is in de Jeugdzorg met het AMK als onderdeel daarvan.

Naast de vrouwenbeweging en de aandacht voor huiselijk geweld heeft de beweging voor de Rechten van het Kind een belangrijke impuls gegeven aan de beweging tegen kindermishandeling. Deze beweging culmineerde in 1989 in het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Het IVRK is het gevolg van een toegenomen sensibiliteit voor de Rechten van het Kind en heeft op zijn beurt die sensibiliteit versterkt. Sinds begin jaren negentig heeft DCI-Nederland daaraan een belangrijke bijdrage geleverd. Diezelfde sensibiliteit heeft bijgedragen aan verruiming van het begrip kindermishandeling doordat schending van kinderrechten min of meer gelijkgesteld ging worden aan kindermishandeling (Baartman, 2009). In dat perspectief is er geen onderscheid tussen emotionele verwaarlozing thuis, kinderarbeid in de fabriek of seksueel misbruik in de sacristie. Het IVRK is dé hefboom en dé stok achter de deur om de politieke aandacht voor kindermishandeling respectievelijk op te krikken en in beweging te brengen. Dat we sinds 2007 in het Burgerlijk Wetboek een bepaling kennen die het ouders verbiedt geweld te gebruiken is te danken aan druk vanuit de samenleving met het IVRK in de hand. RAAK, de in 1999 opgerichte Reflectie- en Actiegroep Aanpak Kindermishandeling heeft onder aanvoering van Dries van Dantzig die hefboom en die stok achter de deur met verve gehanteerd.

### *koersverandering*

' Kindermishandeling moet nooit worden aangepakt als een op zichzelf staand probleem: het gaat altijd om de **gezinsproblematiek**' aldus de VKM in 1976. Maar met die overbelichting van gezinsproblematiek dreigt het zicht op het kind te vervagen. Rond 1980 heeft Christopherson, hij was docent Social Work aan de Universiteit van Nottingham, in het kader van een vergelijkend onderzoek dossiers geanalyseerd van de toenmalige BVA's.

Details van de mishandeling, schreef hij, waren vaak, op zijn zachtst gezegd, vaag, omdat in het Nederlandse systeem de mishandeling zelf van ondergeschikt belang is tegenover het functioneren en de behoeften van het gezin (Christopherson, 1989).

De UK kent sinds midden jaren zeventig een traditie van *serious case reviews*, rapportages over analyses van Savanna-achtige zaken. Keer op keer maken deze analyses duidelijk, hoe moeilijk het in de praktijk is om onder ogen te zien dat een kind in de ellende zit, dat een ouder zich ellendig gedraagt en dat er wellicht ellendige maatregelen genomen moeten worden. Drie elkaar versterkende elementen spelen daarbij een rol. Vooreerst een ideologie en een beleid, die gezinsproblematiek en gezinsbehoud zozeer belichten, dat het kind in de schaduw daarvan terecht komt en over het hoofd gezien wordt. Ten tweede een op zich begrijpelijke en ook noodzakelijke compassie met ouders, die evenwel leiden kan tot een overmaat aan begrip, aan optimisme, aan vergoelijking, aan het gunnen van het voordeel van de twijfel. En ten derde de eveneens begrijpelijke weerstand je in te laten met emotioneel belastende en energievretende conflicten, de weerstand om ouders met hun falen te confronteren, de neiging om confrontatie met de pijn van een kind te ontlopen, de weerstand kortom om zelf verantwoordelijkheid te nemen. Overal kent men intussen drama's als dat van Savanna en overall hebben ze vroeg of laat geleid tot een bijstelling van het beleid. En die bijstelling is overall dezelfde. In de woorden van de Inspectie Jeugdzorg: in een klap is duidelijk geworden, 'dat het gangbare beleid van het ondersteunen van ouders in alle gevallen begrensd behoort te worden door de primaire aandacht voor de veiligheid van het kind' (Inspectie Jeugdzorg, 2006: 4). Veiligheid is de eerste prioriteit geworden. Dat heeft evenwel een keerzijde. Zorgen voor veiligheid is werken met risico's, werken met risico's is werken met angst en werken met angst roept een behoefte op aan controle en houvast (Baartman, 2010). Deels wordt dat houvast gevonden in regels, procedures en protocollen. En die zijn ook nodig, in het belang van alle betrokkenen, kinderen, ouders, professional en diens organisatie. Maar houvast en controle kunnen ook schijnzekerheid oproepen en maskeren dat onzekerheid inherent is aan de zorg voor veiligheid als het om ouders en kinderen gaat, hoe graag we het, juist omdat het om ouders en kinderen gaat, ook anders zouden willen. Sinds het rapport van Lord Laming over de zaak van Victoria Climbié (Lord Laming, 2003) is het begrip 'respectful uncertainty' in zwang geraakt. Respectvol betekent: erkennen dat in onderlinge communicatie andermans ervaring van de werkelijkheid even waardevol is als de mijne. Onzekerheid houdt in, dat mijn kennis van andermans verleden en andermans actualiteit beperkt is en dat mijn voorspelling wat de toekomst die ander brengen zal, met of zonder mijn interventies, op zijn best een goed beargumenteerde gissing is. Werken met onzekerheid, balanceren tussen zorg voor veiligheid en zorg voor de ouder-kind-relatie, werken met de angst van een vader van zijn kind afgeholpen te worden en met de angst van een kind van zijn vader afgeholpen te worden, werken met eigen overweldigende emoties en niet te vergeten die van collega's, dit alles vraagt een bijzondere expertise, in welke rol men ook met dit alles geconfronteerd wordt, als gezinsvoogd, wijkverpleegkundige, huisarts of leerkracht. Helaas moeten we vaststellen, dat met het opleiden daarin nog nauwelijks een begin is gemaakt. In de primaire opleidingen zelf is er bitter weinig aandacht voor en de combinatie van werkdruk en prestatiescores maakt dat er binnen de praktijk, bijvoorbeeld in de vorm van goede supervisie en intervisie, nauwelijks tijd voor beschikbaar is. Bekommernis om de veiligheid van kinderen en bekommernis om ouders is mensenwerk. Hoe belangrijk het ook is te investeren in organisaties en procedures, zonder investering in de mensen waar ouders en kinderen het van moeten hebben is dat window dressing.

### *Kindermishandeling en de politiek*

Veertig jaar geleden circuleerde er een schatting, gebaseerd op krantenberichten, van de omvang van het verschijnsel kindermishandeling, toen nog alleen begrepen als fysiek geweld. Het zou gaan om 12.000 kinderen per jaar. Intussen weten we wel beter. Ik geef u willekeurig wat cijfers.

Volgens het onderzoek van Nel Draijer (1990) is ruim 16% van de meisjes slachtoffer van incestueus misbruik. In een onderzoek van de Leidse Universiteit wordt de omvang van kindermishandeling geschat op ca. 107.000 kinderen per jaar (Van Ijzendoorn e.a., 2007). Blijkens het onderzoek van de VU heeft een op de drie jongeren ooit aan den lijve kindermishandeling ervaren en is 1 op de 25 jongeren in het jaar voorafgaand aan het onderzoek getuige geweest van geweld tussen de ouders (Lamers-Winkelmann e.a., 2007). Blijkens een recente studie (Verdurmen e.a., 2007) van het Trimbosinstituut was bijna 30% van de volwassenen in hun jeugd slachtoffer van kindermishandeling. En een recent onderzoek van TNO tenslotte rapporteerde respectievelijk 21, 19 en 17% van de ondervraagde volwassenen emotionele verwaarlozing, emotionele mishandeling en fysieke mishandeling in de jeugd (Kuiper, Dusseldorp & Vogels, 2010). In 2005 becijferde Meerling de materiële kosten voor de samenleving van kindermishandeling: ca. 9.000.000.000 euro per jaar. Op basis van andere parameters kwam een recente studie, uitgevoerd in opdracht van RAAK, uit op 474.000.000 euro (Hakkaart-van Rooijen, Bouwmans & Rutten, 2010). Diezelfde studie stelde ook vast dat de latere immateriële schade van kindermishandeling in termen van verlies van kwaliteit van leven aanzienlijk is. En wat dit laatste betreft heeft Felitti baanbrekend werk verricht met zijn onderzoek dat laat zien binnen groepen van volwassenen met uiteenlopende somatische, psychische en sociale problemen personen die als kind op enigerlei wijze mishandeld zijn oververtegenwoordigd zijn (Felitti, 2010).

Het gaat me hier niet om deze cijfers op zich, maar om wat ze ons te zeggen hebben, of beter: te zeggen zouden moeten hebben. Zeker, er zijn nogal wat verschillen tussen al die cijfers. En voor wie de cijfers te bedreigend vindt bieden die verschillen de escape om daarover te miezemuizen en te denken dat het dus allemaal niet zo zeker is, en dat we nog maar even moeten wachten tot we het preciezer weten. Nee, precies weten we het allemaal niet. Hoe zou het ook kunnen met al die rekbare begrippen en verschillende manieren van tellen en meten en rapporteren?

Met elkaar spreken deze cijfers een duidelijke taal. Ze weerspreken de illusie dat veiligheid in een gezin en geslaagd ouderschap een vanzelfsprekendheid zijn. Een gezin is als de maan, het heeft zijn zonzijde, maar ook zijn schaduwkant. En hoe kan het ook anders. Als mensen, groot en klein, het ergens van elkaar hebben moeten, dan wel daar. Maar hoe men op elkaar is aangewezen, hoe kwetsbaarder men is voor elkaar. Voorts laten de cijfers zien hoe groot de impact van die schaduwkant, in het bijzonder van een getraumatiseerde jeugd, is op de kwaliteit van het leven van de enkeling en op de kwaliteit van de samenleving als geheel. En het derde wat ze laten zien is, dat ouderschap tegelijk een zeer broos en uiterst kostbaar maatschappelijk goed is. Kindermishandeling, of liever positief geformuleerd: veiligheid van kinderen hoort daarom hoog op de politieke agenda. RAAK heeft het huzarenstukje geleverd om aandacht voor kindermishandeling opgenomen te krijgen in het regeerakkoord van Balkenende 1 in 2002. Maar wat zegt dat over de politiek als het aandacht krijgen voor zo'n eminent maatschappelijk probleem gezien moet worden als een huzarenstukje dat daarna niet meer voor herhaling vatbaar bleek? In het laatste

regeerakkoord is de aandacht voor kindermishandeling gereduceerd tot één zinsnede, te vinden in de paragraaf over integratie: 'er komt een meldcode voor cultureel bepaald huiselijk geweld en kindermishandeling'. En meteen daar achter volgt een bepaling over boerka's. De obsessie waar dit voornemen uit voortkomt verhindert, dat men ziet, dat kindermishandeling ook cultureel bepaald kan zijn, zonder dat de pleger een boerka of een djellaba draagt. Ik hoef u slechts te herinneren aan de invloed van de vele varianten van de Oud-Testamentische aansporing: 'wie zijn zoon lief heeft, hij spare de roede niet'. Veiligheid en integratie zijn de huidige mantra's in de politiek. Over veiligheid van kinderen geen woord. Hoeveel integratie is later van een kind te verwachten als het, verwaarloosd, mishandeld, misbruikt, is opgegroeid met het gevoel er niet bij te horen? In 1990 verscheen de eerste beleidsbrief van overheidswege over kindermishandeling. 'Het is niet de vraag of het kan, maar weten dat het moet', zo luidde het daadkrachtige motto. Inderdaad, het moet. De volgende beleidsbrief liet zeventien jaar op zich wachten. Hadden we eindelijk een minister voor Jeugdzaken, na drie jaar was het daarmee alweer gedaan.

De neiging om kinderen over het hoofd te zien is wijd verbreid. Als een priester of broeder in zijn clericale lust het leven van een kind onreddert en daarmee de goede naam van de Kerk aantast, blijkt de naam van de Kerk belangrijker dan het welzijn van een kind. Twee jaar geleden werd vastgesteld dat er in het gros van de ziekenhuizen geen beleid was inzake kindermishandeling en kregen ze de wacht aangezegd door de Inspectie voor de Gezondheidszorg. Onlangs stelde deze Inspectie vast dat huisartsenposten onder de maat zijn in het signaleren en melden van kindermishandeling. In de ggz voor volwassenen kost het bijzonder veel moeite om oog te hebben voor het ouderschap van een patient en de veiligheid van zijn kinderen. Hetzelfde geldt voor de verslavingszorg. In situaties van partnermishandeling wordt nog maar sinds kort op de kleintjes gelet. Wie een kind dat onveilig is over het hoofd ziet doet niet alleen dat kind, maar ook zijn ouders groot onrecht. De moeder van Savanna zou een ander leven hebben gehad als beter begrepen was, dat zorg voor de veiligheid van een kind bij uitstek ook zorg voor diens ouders is. Op een fundamenteel niveau is er geen tegenstelling tussen zorg voor de veiligheid van een kind en zorg voor ouders. Wie zorg draagt voor de veiligheid van een kind draagt daarmee ook zorg voor diens ouders. Mensen leren om te werken vanuit dat besef lijkt mij een van de belangrijkste boodschappen in elke vorm van bij- en nascholing.

Naast dat besef in de praktijk van alledag behoeft het beleid, het beleid van politieke partijen, departementen en gemeenten, het beleid in zorg en onderwijs een eigen pijler, en dat is een zorgzame en dus actieve eerbiediging van de waardigheid van het kind, zoals verwoord in de eerste preambule van het IVRK. Deze luidt: 'erkenning van de inherente waardigheid en de gelijke onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap is de grondslag voor vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld'. Met andere woorden: erkenning van de waardigheid en van de rechten van het kind – ook lid van de mensengemeenschap immers – is de voorwaarde voor vrijheid, gerechtigheid en vrede, voor een leefbare wereld dus. En preambule nr 7 spreekt uit, dat dat betekent, 'dat een kind dient te worden opgevoed in de geest van vrede, [respect voor de menselijke] waardigheid, verdraagzaamheid, vrijheid, gelijkheid en solidariteit'. Politiek is zorg voor een leefbare samenleving, investeren in kinderen dus, en investeren in kinderen vergt ook een ruimhartig investeren in ouderschap. Een betere manier om rechten van kinderen te beschermen en dus om kindermishandeling te bestrijden is er niet.

Ik neem u ter afsluiting nog een keer mee naar Wenen, en opnieuw bezoeken we een bijeenkomst van vakbroeders. Deze keer is dat het *Österreichische Gesellschaft für Kinderforschung*, een verzameling van kinderpsychiaters, kinderartsen, pedagogen en psychologen. Het is 10 jaar later, 24 maart 1906. Dr. Heinrich Reicher, kinderarts en net als Freud Privatdozent aan de Weense Universiteit gaf er een lezing over verwaarlozing van kinderen. En daarbij brak hij de staf over het gebrek aan politieke belangstelling voor dit probleem. Al 25 jaar, zei hij, stel ik keer op keer vast dat bescherming van kinderen niet de publieke interesse heeft die deze verdient. In het systeem van belangenbehartiging hebben verwaarloosde kinderen geen plaats, ze hebben politiek immers geen stem' En hij eindigde zijn lezing met een citaat van de Duitse filosoof Leibnitz: ' Altijd als ik nadenk over een manier om het algemeen welzijn te verbeteren kom ik op hetzelfde: dat het met ons mensen alleen dan beter kan gaan, als we meer zorg besteden aan onze kinderen'.

### Literatuur

- Baartman, H. (2009). *Het begrip kindermishandeling; pleidooi voor een herbezinning en bezonnen beleid*, Driebergen: Augeo.
- Baartman, H. (2010). Werken met angst, *Ouderschapskennis*, 13, 125-141.
- Block, R.M. & J.D. Sinnott (Eds.) (1979). *The battered elder syndrome: an exploratory study*. College Park, University of Maryland.
- Christopherson, J. European child-abuse management systems, in: O. Stevenson (ed.) *Child abuse; public policy and professional practice*, New York: Harvester Wheatsheaf.
- Draijer, N. (1990). *Seksuele traumatisering in de jeugd; lange termijn gevolgen van seksueel misbruik van meisjes door verwanten*, Uitgeverij SUA, Amsterdam.
- Evers-Goddard, J.E. (1972). *Kort begrip van kindermishandeling*, Den Haag: Vereniging tegen Kindermishandeling.
- Evers-Goddard, J.E. (1976). *Kindermishandeling in kort bestek*, Den Haag: Vereniging tegen Kindermishandeling.
- Felitti, V. (2010). The relationship of adverse childhood experiences to adult medical disease, psychiatric disorders and sexual behavior: implications for mental health, in: R. Lanius, E. Vermetten & C. Pain (eds.). *The impact of early life trauma on health and disease; the hidden epidemic.*, New York: Cambridge University Press.
- Finkelhor, D., R.J. Gelles, G.T. Hotaling & M.A. Straus (eds.) (1983). *The dark side of families; current family violence research*, Sage, Beverly Hills.
- Freud, S. [1896] (1985). *Over de etiologie van de hysteric; Sigmund Freud, Nederlandse Editie, Klinische beschouwingen 1*, Meppel: Boom.
- Hakkaart- van Rooijen, L., C.A.M. Bouwmans & F.F.H Rutten (2010). *The burden of child maltreatment in the Netherlands*, Rotterdam, Institute for medical technology assessment, ErasmusMc.
- Inspectie Jeugdzorg (2006). *Werken aan verbetering. Jaarverslag 2005*. Utrecht.
- Kempe, C.H., F.M. Silverman, B.F. Steele, W. Droegenmuller & H.K. Silver (1962). The battered child syndrome. *Journal of American Medical Association*, 181, 105-112.
- Kuiper, R.M., Dusseldorp, E. & A.G.C. Vogels (2010). *A first hypothetical estimate of the Dutch burden of disease with respect to negative experiences during childhood*, Delft: TNO Quality of Life.



Lord Laming (2003). *The Victoria Climbié Inquiry, Report of an inquiry* The Stationery Office, London

Masson, J.M., (1984). *Traumatische ervaring of fantasie; Freuds rampzalige herziening van de verleidingstheorie*. Amsterdam: Van Genneep.

Meerding, W.J. (2005). De maatschappelijke kosten van kindermishandeling, in: H.Baartman, R. Bullens en J. Willems (red.). *Kindermishandeling: de politiek een zorg*, Amsterdam: SWP.

Reicher, H. (1906). Die Verwahrlosung des Kindes und das geltende Recht, *Beiträge zur Kinderforschung und Heilerziehung*, Heft XXI, 5-32.

Verdurmen, J. e.a. (2007). *Psychische gevolgen van kindermishandeling op latere leeftijd*, Utrecht: Trimbosinstituut.

Walker, L.E. (1984). *The battered woman syndrome* . New York: Springer Publishing Co.

Ijzendoorn, van, M. H. e.a. (2007). Kindermishandeling in Nederland Anno 2005; Nationale Prevalentiestudie, *Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen*, Leiden: Cashmir publishers, Universiteit Leiden, Fac. Sociale Wetenschappen, Algemene en Gezinspedagogiek - Datatheorie, WODC.